

navedeni, Trogir i Rab. Uostalom, bilo bi primjerenije dati kartu Hrvatske u 11. stoljeću, kako bi se u nju moglo unijeti više podataka.

Na kraju su indeks osoba i geografskih naziva.

Neven Budak

JUGOSLOVENSKI ISTORIJSKI CASOPIS 4, Beograd 1987.

Nakon duže stanke nekada popularni »Jugoslovenski historijski časopis« kao da ponovno nastoji »uhvatiti« određeni ritam izlaženja — to glasilo Saveza društava povjesničara Jugoslavije nalazi se pred nama u svibnju mjesecu 1988: sv. 4 za 1987. godinu. Da kasni — činjenica jest, a da je to uobičajena boljka gotovo svih naših zbornika i časopisa — odavno je poznata stvar. No, izdavači rijetko mogu utjecati na to jer u punoj mjeri ovisi o financijeru i sve skupljim štamparskim troškovima. Ipak, ohrabrujući su signal četiri broja JIČ-a za 1987. i ne samo zbog svoje pojave kao takve. Naime, uz relativno neredovite — iz istih razloga kao i JIČ — »Acta oeconomica« te začuđujuću upornost u redovitom izlaženju »Nastave povijesti« (također su glasila toga jugoslavenskog Saveza), upravo bi JIČ trebao biti jedan od onih kohezijskih elemenata među jugoslavenskim historičarima. A on to svojim sadržajima i nastoji biti, slijedeći svoju uhodanu politiku dvadeset i dva godišta (pa i onih svezaka koji su pod istim imenom izlazili 30-ih godina). I ovaj svezak, na kraju jednog godišta, uvjerava nas da uredništvo (gl. i odg. ur. je Čedo Popov iz Novo Sada) svojski nastoji i kvalitetom tekstova opravdati izlaženje ovog časopisa, što je — znajući kakva je već duže vrijeme »tržišna« situacija na području naše historiografije — izuzetno odgovorna a i teška dužnost. Naime, gotovo da je vrlo teško se više snaći u tome što zapravo ulazi u znanstveni i stručni dio, što u popularni, a što pak u kič i šund naše historiogra-

fije, kao i onoga što se iz stranoga svijeta prenosi nama. Kako, uopće, oblikovati jedan časopis koji pretendira da ima jugoslavenski značaj te znanstvenu i stručnu vrijednost? Opsežniji tekstovi zbog časopisne usmjerenosti edicije — ne dolaze u obzir, a kraći tekstovi nerijetko su samo znanstveni pregledi, te rjeđe mogu biti izvorni naučni članci — barem tako smo naviknuti. Ovaj broj JIČ-a nastoji pomiriti protivštine. E. Redžić (Opšti pregled na razvojne etape i kraj muslimanskog pokreta za autonomiju Bosne i Hercegovine), J. Fischer (Socijalno u slovenačkom radničkom pokretu), F. Rozman (Nacionalno pitanje i slovenačka socijaldemokracija pred prvi svjetski rat), R. Končar (Historijski značaj Titovog dela i misli), D. Kecić (Revolucionarni omladinski pokret u Vojvodini 1935—1937) i Z. Lakić (Zdravstvena služba u NOB u Crnoj Gori 1943—1945) živo su nastojali pokazati svojim člancima i raspravama da se i u sažetijoj formi može dati znanstveni i stručni odgovor na određena pitanja. Od tri članka u rubrici »Historiografija« posebno treba upozoriti na drugo objavljeni »Fašizam u jugoistočnoj Evropi. Usporedni osvrt« Branka Petranovića. Doduše, bolje bi mu pristajao naslov »Fašizam u Jugoslaviji« (kako je i štampan u sadržaju!), ili pak, još bolje, »Tzv. NDH i drugi fašizmi u nekim zemljama jugoistočne Evrope«. Naime, autor s velikim poznavanjem problematike razmatra povijesni problem fašizma na našem i nekim susjednim prostorima, postavljajući pitanje: »Odakle tendencijsko odsustvo interesovanja za fašizam u našoj historiografiji?«, i ne dajući neki decidirani odgovor, već nabroja više razloga. Čini mi se da svi autorovi razlozi stoje, ali da jedan bitan nije spomenuo: našu balkansko-jugoslavensku nemarnost prema sistematsko-organiziranom radu, u što ulazi i odsutnost brige za odgoj i obrazovanje specijaliziranih kadrova za znanstveno istraživanje, proučavanje, obradu i iznošenje materijala o fašizmu. Smatram, dakle, da su razlozi zanemarenja fašističke tematike u nas (osim

ustaša i njihove tzv. NDH, kojoj je relativno dosta posvećeno stručne a i znanstvene pažnje) nerijetko sasvim obični. Svakako, Petranovićev pregledni članak je poticaj da se i na tom polju možda nešto i brže izmijeni.

U obnovljenom JIČ-u, međutim, uočljivo nedostaju znanstvene i stručne polemike. Svakako, do njih je i teže doći, jer — u moru kojekakvih novokomponiranih polemika na isto tako novokomponirane povijesne teme — nije teško upasti u zamku pretjerano osobnoga. Tako smo već svjedoci da se i upozoravanje na obične faktografske greške i na temelju njih izvedene pogrešne zaključke može ocijeniti kao komplot širih razmjera, ili i nečeg gorega. No, valja očekivati da će redakcija JIČ-a i sama potaknuti više nego korisne polemike, dakako, samo znanstvene i stručne utemeljenosti, te da će primjerom moći dokazati da su korektna kritika te znanstvena i stručna polemika ne samo potrebne već i moguće.

Petar Strčić

BRAČKI ZBORNİK XV, Supetar 1987.

Broj XV Bračkog zbornika posvećen je obljetnicama srednjovjekovnih spomenika hrvatske pismenosti: Povaljskoj listini i Povaljskom pragu. Radovi u ovom zborniku rezultat su znanstvenog skupa održanog 1984. god. u povodu 800. obljetnice navedenih povaljskih spomenika, koji je upriličen u Zagrebu i na Braču suradnjom i organizacijom SIZ-a za kulturu Općine Brač, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu i JAZU.

U zborniku su objavljeni slijedeći povijesni prilozi:

D. Malić, Povaljska listina, latinička transliteracija teksta (str. 11—16) objavljuju tekst listine po vlastitom čitanju originala. Autor u bilješkama navodi razlike prema ranijim čitanjima F. Račkog, D. Šurmina i I. Ostojića.

B. Fučić, Granična područja glagoljice i ćirilice (str. 17—28) upozorava na

dva različita puta kojima je u Hrvatsku dolazilo slavensko bogoslužje i glagoljica: sjeverni iz Moravske i Panonije i južni iz Bugarske i Makedonije. Nakon što je u 12. stoljeću zatajio sjeverni put, ostao je aktivan samo južni, kojim se glagoljica iz Bugarske i Makedonije preko Duklje, Zahumlja, Bosne i Dalmacije širila u ostale dijelove Hrvatske. Budući da je od XII. stoljeća južnim putem u hrvatske zemlje dolazila samo ćirilica, autor smatra da granična područja glagoljice i ćirilice mogu biti samo istočne i jugoistočne hrvatske zemlje.

R. Katičić, Od Konstantina Porfirogeneta do Povaljske listine (str. 29—44) prikazuje kulturno-povijesni okvir nastanka Povaljske listine i Povaljskog praga. U tu svrhu filološkom interpretacijom tekstova i jezičnih podataka razmatra neka pitanja bitna za rano-srednjovjekovnu povijest Neretljana i neretvanskih otoka. Autor podrobno komentira vijesti latinskih izvora o plemenskoj vlasti Morjana na neretvanskim otocima, vijesti Konstantina Porfirogeneta o Poganskoj zemlji i otocima, bračku toponimiju kao vrela za kulturnu povijest, te se na posljetku ukratko osvrće na sustavno djelovanje benediktinaca na srednjodalmatinskim otocima.

T. Raukar, Srednjovjekovni Brač na razmeđu društava (str. 45—59) razmatra razvojna ishodišta posebnosti i procese društvenog oblikovanja na otoku. Nepostojanje gradskih naselja na Braču objašnjava se spletom geoprirodnih i geopolitičkih okolnosti. Za razvoj otoka Brača presudno je njegovo prožimanje sa susjednim društvima: srednjovjekovnim Splitom, koji je onemogućio stvaranje značajnijeg gradskog središta na sjevernoj obali otoka, i Hvaru, središtu crkvene otočke bračko-hvarske zajednice. Od XIII. stoljeća u komunalnoj zajednici s Hvarom, Brač se osamostaljuje dolaskom pod mletačku vlast 1420. godine. Autor analizira bračko-splitske odnose u XIII. i XIV. st. i nastojanja Splita da Brač uključi u vlastiti komunalni opseg. Neuspjeh Splita tumači se oblikovanjem i sazrijevanjem

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAC: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUS

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Narudžbe šaljite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 30.000 d

Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1989.